

שיבוב - סיכון לסוג נוסף של

בחודש אוקטובר 2010 הוגשה תביעה נזיקית נגד ממונה על הבטיחות, בעקבות תאונה שאירעה בשנת 2003. בעבר כבר הוגשו תביעות כספיות נגד ממונים. הפעם, לראשונה, מוגשת תביעה נגד ממונה על הבטיחות על ידי המוסד לביטוח לאומי

מאת עו"ד יהודה קאופמן

פרטים על התביעה הספציפית

- בתאונה הספציפית נפצע עובד כתוצאה מנפילה מגובה;
- בעקבות התאונה פנה הנפגע לביטוח הלאומי ותביעתו הוכרה כתאונת עבודה;
- הביטוח הלאומי הגיש תביעה כספית נגד ממונה על הבטיחות (והברת הביטוח) בגין כל הסכומים שיהיה על המוסד לשלם לנפגע במשך כל חייו, לדוגמה: דמי פגיעה ונכות מעבודה, קצבה מיוחדת, דמי הכשרה מקצועית וכו'.
- גובה הסכום שנתבע הממונה לשלם כ-4,450,000 ש"ח.

הסיכון - תביעת "שיבוב" (סברוגציה) של המוסד לביטוח לאומי

בהגשת תביעה זו הפעיל המוסד לביטוח לאומי סמכות חוקית המוקנית לו בחוק הביטוח הלאומי. אין מדובר בסמכות חדשה או בסעיף חדש בחוק, אלא בסמכות ותיקה הקיימת בחוק שהביטוח הלאומי כבר הפעיל בעבר נגד גורמים שונים (קבלנים לדוגמה). במקרה הנוכחי הופעלה סמכות זו לראשונה נגד ממונה על הבטיחות. מדובר בתביעת שיבוב עפ"י סעיף 328 לחוק הביטוח הלאומי.

מהי תביעת שיבוב

כאשר חברת הביטוח נושאת בתגמולי ביטוח להם זכאי מבוסח, עוברות זכויות המבוסח לידיה והיא נכנסת למעשה בנעליו. חוק חוזה ביטוח מקנה לחברת

הכותב הוא מוסמך בניהול והנדסת בטיחות, היועץ המשפטי של ארגון הממונים על הבטיחות ומנכ"ל חברת ניהול סיכונים בבטיחות. אשמח לקבל רעיונות והתייחסויות לנייר העמדה וצעדי ההתמודדות המוצעים בו לכתובת הדוא"ל שלי: Kaufmang@zahav.net.il

לי על פי הפוליסה¹. המעביד נדרש לאשר כי אכן מדובר בעובד שלו וכי התאונה התרחשה במהלך עבודה בארגון.

זכות "שיבוב בתאונות עבודה"

במקרה של תאונת עבודה חמורה משלם המוסד לביטוח לאומי לנפגע/למשפחתו גימלאות והוצאות על פני שנים רבות אשר מצטברות לסכומים גבוהים מאוד, כמו במקרה המוצג בתחילת מסמך זה. סעיף 328 לחוק מקנה לביטוח הלאומי זכות לתבוע מן הפוגע את כל הסכומים שנאלץ לשלם.

הגבלת זכות ה"שיבוב"

שאלה, מה קורה כאשר המעביד הוא הפוגע, קרי: הוא בעצם הגורם/תורם להתרחשות התאונה? המעבידים חויבו לבטח את עצמם בביטוח הלאומי בדיוק מפני מצב שבו ייפגע עובד שלהם בתאונת עבודה². יחד עם זאת, הביטוח הלאומי מנוע מלתבוע את המעביד הפוגע (המבוסח) שהרי בדיוק כדי להגן על עצמו מפני מצב כזה המעביד ביטח את עצמו כששילם את תשלומי הביטוח הלאומי³.

זכות ה"שיבוב" כלפי צדדים שלישיים כאשר הפוגע (או התורם לתאונה) אינו המעביד, או כאשר נוסף למעביד קיים עוד גורם שאינו חלק מהמעביד - קרי צד שלישי - מקנה סעיף 328 לביטוח הלאומי את הסמכות החוקית לתבוע מאותו פוגע/תורם את כל הסכומים שנאלץ לשלם לעובד שנפגע בגין אותה תאונה.

הביטוח ששילמה למבוסח תגמולי ביטוח, להגיש תביעה כנגד צד שלישי על מנת לקבל את תגמולי הביטוח שנאלצה לשלם בגינו. תביעה זו קיימת בביטוחי פיצוי ונקראת "תביעת שיבוב".

תביעת שיבוב על פי סעיף 328 לחוק ביטוח לאומי

סעיף 328 לחוק הביטוח הלאומי מעניק גם למוסד לביטוח לאומי סמכות להגיש תביעות שיבוב (סברוגציה), באותם מקרים בהם נאלץ המוסד לשלם לנפגע גמלה עפ"י חוק הביטוח הלאומי.

סעיף 328 הנ"ל קובע כי: "היה מקרה שחייב את המוסד לשלם גמלה לפי חוק זה משמש עילה גם לחייב צד שלישי לשלם פיצויים לאותו זכאי לפי פקודת הנזיקין או לפי חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים התשל"ה-5791, רשאי המוסד, או מעביד שאושר לכך לפי סעיף 343, לתבוע מאותו צד שלישי פיצוי על הגמלה ששילמו או שהם עתידים לשלמה".

כדי להקל על הבנת מאפייני תביעה מסוג זה אמפה תחילה את הצדדים המפורטים בסעיף בחוק:

צד א - המוסד לביטוח לאומי ["המוסד"] המבטח. המוסד לביטוח לאומי הוא (בין שאר תפקידיו) מבטח (על פי חוק) של סיכונים פגיעה בתאונות עבודה.

צד ב - מעביד ועובדיו ["המבוסח"]. המעביד משלם דמי ביטוח למוסד לביטוח לאומי במיוחד כדי להבטיח כי יהיה פיצוי לכל עובד שלו במקרה של תאונת עבודה.

צד ג - גורם (או תורם) לתאונה, שאינו חלק מן המעביד המבוסח.

תביעת צד ב' נגד צד א'

כאשר עובד נפגע בצורה משמעותית בתאונת עבודה הוא מגיש למוסד לביטוח לאומי תביעה לקבלת פיצויים עבור הנזקים שנגרמו לו וייגרמו לו בגין אותה תאונת עבודה.

למעשה, זוהי פנייה של מבוסח לחברת ביטוח שלו בדרישה: שילמתי לכם דמי ביטוח מפני נזקים בתאונת עבודה, התרחש בדיוק האירוע שמפניו ביטחתי את עצמי ולכן אנא שלמו לי את המגיע

1. הפוליסה במקרה זה היא חוק הביטוח הלאומי ותקנותיו, המגדירים את התשלומים המגיעים לנפגע תאונת עבודה.
2. מטרת חיוב זה - להגן על העובדים שנפגעו מפני מצב שבו מעביד לא יוכל לשלם - להבטיח כי במקרה של פגיעה יהיה גוף כספי יציב שישלם להם את כל ההוצאות (המוגדרות בחוק).
3. חשוב להדגיש כי הביטוח הלאומי יכול לנסות להתנער מחובתו לשלם (בדיוק כמו כל חברת ביטוח אחרת) ואזי פתוחה הדרך לתבוע את המוסד לביטוח לאומי, בדיוק כשם שניתן לתבוע חברת ביטוח המנסה להתנער מחובתה לשלם.

תביעות נגד ממונים על הבטיחות

הגנה משמעותי מאוד אם וכאשר תוגש תביעה מסוג זה נגד כל ממונה על בטיחות ולהקטין את ההסתברות להצלחת תביעות מסוג זה.

לחוות דעת כזו משקל ציבורי רב יותר מאשר לחוות דעת של מומחה פרטי כלשהו.

מפקח עבודה ראשי הביע את דאגתו מן הפגיעה הצפויה בבטיחות כתוצאה ממגמה זו, ואף הביע נכונות לקדם פנייה של משרד התמ"ת לראשי המוסד לביטוח לאומי בקריאה לעצירה לאלתר של תביעות מסוג זה.

אפשר גם להחתיים את המעבידים על מסמך המאשר כי הממונה על הבטיחות החיצוני ייחשב כעובד המפעל – לנושאי ביטוח ותביעות. מסמך כזה שעליו יחתום מעביד המפעיל ממונה בטיחות חיצוני עשוי לחסום את האפשרות לתביעת שיבוב על סמך סעיף 328 נגד ממונה חיצוני. לא ניתן להעריך מראש מה משקלו של מסמך זה בתביעות, אבל מסמך מסוג זה עשוי להוות "מקל בגלגלי תביעה" כזאת ולהקשות עליה, תוך הפיכת המעביד לצד מעוניין להגן על הממונה/העובד בסוג כזה של תביעות. כדי שלמסמך מסוג זה יהיה סיכוי להצליח נדרש שיתוף פעולה של כל ממוני הבטיחות והיועצים החיצוניים. במקביל לפעילות האינדיבידואלית של כל ממונה מול כל מעביד צריכה להיעשות פעילות לעיגון עקרון המונע סוג כזה של תביעה, בתקנות ארגון הפיקוח על העבודה (ממונים על הבטיחות) ע"י ביצוע תיקון לתקנות, לדוגמה: ע"י קביעה בתקנות כי – לצורכי ביטוח – ייחשב ממונה בטיחות חיצוני כעובד של המעביד. פעילות זו לא תביא לפתרון בטווח הקצר, ויתכן שיקומו לה מתנגדים וקשיים משפטיים אבל אם תצלח תהיה יעילה שבעתיים מאשר מאמץ אישי נפרד של כל ממונה על הבטיחות לנסות לשכנע כל מעביד ומעביד לחתום על תנאי כזה בהסכם מן הסוג המתואר לעיל.

סיכום

כל אחד מכיווני ההתמודדות הנ"ל עומד בפני עצמו, אולם אין לראות בהם אמצעים חלופיים ואין להתמקד רק באחד מתוכם, אלא יש לראות בהם כיוונים מצטברים שלא ברורה מראש מידת הצלחתו ותרומתו של כל אחד מהם בנפרד, אבל תרומתם המצטברת עשויה לעצור מגמה של תביעות מסוג זה נגד ממונים על הבטיחות נוספים, בעודה באיבה. ■

סכימה להבנת תהליך השיבוב:

שהוקנתה לו לתבוע את כל מי שהחוק מאפשר "לשתפו" בהוצאות הביטוח הלאומי. תביעה כזו – אם תצלח – תחסוך למוסד לביטוח לאומי סכומי כסף ניכרים ואם תיכשל אין סנקציות בצידה – והמוסד ישלם רק את מה שממילא חייב היה לשלם עפ"י חוק אילמלא תבע.

כיצד להגן על הממונה מפני תביעות אפשריות

ממונה על הבטיחות, וכן כל צד שלישי אשר עלול להיפגע, יכול לעשות ביטוח מפני תביעות אלה. פתרון ביטוחי נראה, לכאורה, כפתרון המטפל ישירות בבעיה הביטוחית.

ביטוח כזה אמור להסיר את סכנת השלום מיליוני שקלים מעל כתפי הממונים על הבטיחות.

יחד עם זאת, פעולה כזו לא תפחית את החשיפה של הממונים מפני תביעות. אדרבא, קיום פוליסת ביטוח מפני סוג כזה של תביעות תגדיל כנראה את הכדאיות להרבות בתביעות מסוג זה. היא גם לא תמנע את כל הסבל, המתח ועוגמת הנפש הכרוכים במעורבות בהליכי תביעות מתמשכים⁵ ובוודאי שלא את עלות ההשתתפות העצמית הגבוהה של כל ממונה בכל תביעה כזו. התביעות עלולות להקטין עוד יותר את נכונות חברות הביטוח לבטח ממונים על הבטיחות. אפילו אם ייאותר לבטח – ייקרו את עלות הביטוחים בצורה קיצונית עד כדי כך שמרבית הממונים על הבטיחות לא יוכלו לממן את הביטוח ויישארו חשופים ללא ביטוח, בעיות הקיימות בצורה חריפה כבר היום.

ישנה חוות דעת של מפקח עבודה ראשי – בה מודגשים השיקול הציבורי הבטיחותי, הנזק שעלול להיגרם מתביעות כאלה לבטיחות, וחוסר ההיגיון בהפיכת הממונים על הבטיחות למבטחים של הביטוח הלאומי. חוות הדעת הזאת עשויה להיות אמצעי

מי יכול להיתבע ?

זכות השיבוב מוקנית רק כנגד פוגע/חשוד בפגיעה שהוא צד שלישי, כלומר: אינו חלק מהמעביד (מבוטח). ממוני בטיחות חיצוניים, מדריכי עבודה בגובה שאינם חלק מהמעביד וגם יועצי בטיחות מסוגים שונים הם בדיוק אותו "צד שלישי" שאינו חלק מהמעביד ולכן ניתן לתובעם על פי סעיף זה.

כאשר קיימת עילה נגד צד שלישי לפי פקודת הנזיקין, כלומר קיים חשד שאותו צד שלישי (ממונה/יועץ בטיחות) התרשל ותרם לתאונה – פתוחה הדרך בפני המוסד לביטוח לאומי לתבוע ממנו לשלם את כל הסכומים שהמוסד נאלץ (וייאלץ) לשלם לנפגע. הסמכות החוקית לתבוע סכומים אלה מ"צד ג" אינה חדשה, כאמור, והיתה פתוחה בפני המוסד לביטוח לאומי במשך שנים. נתקלתי במספר תביעות בהן הופעלה סמכות זו בשנים האחרונות, לדוגמה: כנגד קבלנים. קעת הפעיל המוסד את סמכותו זו כנגד ממונה חיצוני על הבטיחות.

משמעות התביעה

יש בהגשת תביעה זו שינוי במדיניות הביטוח הלאומי, גם אם מדובר בשינוי דה-פקטו בלבד, שמטרתו להקטין את הוצאות הביטוח הלאומי במימון נזקי נפגעים בתאונות עבודה על ידי "גלגול" הוצאות אלה (כולן או חלקן) על אחרים, כדי שיהיו שותפים עם המוסד לביטוח לאומי במימון.

מבחינה כלכלית צרה תביעה כזו כדאית ביותר למוסד לביטוח לאומי, שכן אין למוסד מה להפסיד. בנסיון לגלגל את הוצאותיו על אחרים מכוח הסמכות

4. ייתכן שהמוסד מסתמך בניסיון זה גם על הנטייה הידועה של שופטים לחלק את האחריות (והעלות) בין כל הנתבעים, שבהכרח תקטין את הסכומים שהביטוח הלאומי יידרש לשלם גם אם ביהמ"ש לא יטיל על הממונה על הבטיחות לשים את מלוא הסכום הנתבע.

5. אפילו אם בסופם לא יחויב ממונה הבטיחות כלל בתשלום עלויות הנזק העצומות.